

dělali po bitvě bělohorské, i na tomto panství, jak známo, také před tím v XVI. století, a po všech snahách i po vydání tolerančního patentu zmenšiti jich počet, na samém panství litomyšlském (mimo vsi městské) bylo nekatolíků roku 1783 přece 1615, z nichž 1093 přihlásilo se k vyznání helvetskému, 447 k víře beránkové a 75 jako deisté. Nekatolíci skoro vesměs měli své náboženství po předcích, udrželi se v něm ovšem zatemněně, kladouce hlavní váhu na liturgii, a tím se, jsouce ponejvíce potomky Bratří, nejvíce blížili helvetskému vyznání. — Historika zajímá zvláště beránková víra, kterou dle udání vyslýchaných „naši staří Čechové vyznávali“. — Současně jeví se v seznamu uvedeném jako třetí položka deisté, veřejně sice v malém počtu, ve skutečnosti však dle zpráv vrchnostenských v počtu daleko větším. A konec vlády Josefovvy a doba po ní přináší nejen na Litomyšlsku, nýbrž i jinde ve východních Čechách nové stíhání těchto lidových sekt, na které svoboda patentu se nevztahovala. Výsledky a trestání jich podávají plno zajímavostí. Prohlašují deisté o sobě pravidelně, že žádné víry nevyznávají, že věří v jediného stvořitele, ve věčnou moudrost, která jest v nich a oni v ní.

K listinám připojil vydavatel instruktivní úvod, ve kterém shrnul stručně hlavní výsledky listinami publikovanými podané, a tím usnadnil velmi jich použití. Publikace Schulzova podává hojně nových příspěvků k celé otázce proudu národního hnutí náboženského, tak že jest cenným obohacením literatury otázky té se týkající.

J. Kapras.

*Wutke K., Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. I. Die Kreise Grünberg und Freystadt. Codex diplomaticus Silesiae XXIV. Breslau 1908. Stran VIII. a 243. II. Kreis und Stadt Glogau. Codex diplom. Silesiae XXVIII. Breslau 1915. Stran VII. a 328.*

Čilý historický spolek slezský převzal po delším jednání mezi své úkoly inventarisování všech nestátních archivů slezských. Podporován všemi význačnými činiteli veřejnými, ujal se ihned úlohy, a přenesl ji na známého dobrého pracovníka v dějinách Slezska, archivního radu Wutkeho. Týž pokusem provedl inventarisaci v krajích grünberském, kožuchovském a větší části hlohovského, tedy v severozápadní části Slezska. Pokus zdařil se tou měrou a přinesl tak zdárné výsledky, že zástupcové spolku nespokojili se uložením materialu v státním archivu vratislavském, nýbrž vydali ho v slezském Codexu zahájivše tak novou velikou serií publikací k dějinám slezským. V první části vydané 1908 vytiskl Wutke své výsledky z krajů grünberského a kožuchovského (Freystadt). Z nich vidíme, že autor šel od vesnice k vesnici, od místa k místu a sledoval všude archivy obecní (městské) i vrchnostenské, někde vedle toho i školské, farní (katolické i evangelické), ano tu a tam i materiál v soukromých rukou se nacházející. Uspořádání jest dle krajů. V kraji jsou místa seřaděna abecedně. Z větších archivů třeba uvésti městský grünberský, zámecký z Polského Netkova (uložený v stát. arch. vratisl.), vrchnostenský v Německém Wartenberku, městský v Kožuchově, a Býtomi a zámecký v Carolat-Býtomi. K prvnímu svazku připojil Wutke i inventář bohatého farního archivu kožu-

chovského (v dioec. arch. vrat.) a některé listiny z býv. archivu svobodínského.

Zbývající kraj hlohovský vydává Wutke nyní po sedmi letech jako pokračování, v druhém svazku svrchu uvedené publikace. Kdežto první svazek přinesl nejvíce z archivů vrchnostenských a částečně i vesnických, druhý přináší hlavně městský archiv hlohovský, neobyčejně bohatý zvláště staršími listinami. U porovnání s nimi, je ku podivu málo zachováno z městských knih tamějších. Nejstarší ze začátku XV. století obsahuje opisy starších listin až ze XIII. století.

Publikací Wutkovou otevírá se skutečně slezskému historickému badání neobyčejné množství výborného materiálu. Současně patrna zní naléhavá potřeba podobné práce i u nás jak v Čechách, tak na Moravě, kde o většině archivů vrchnostenských, městských i venkovských nemáme ani zdání.

J. Kapras.

*Hugelmann Karl, Historisch-politische Studien. Gesammelte Aufsätze zum Staatsleben des XVIII. und XIX. Jahrhunderts, insbesondere Oesterreichs. Wien 1915. Stran 488.*

Autor sebral četné své drobné i objemnější stati, uveřejněné během mnoha let v rozličných časopisech, a otiskuje je beze změny, připojiv někde pouze několik málo vět doslovu. Ačkoli mnohý z otištěných tu článků neušel pozornosti odborníků obeznámených s literární osobností Hugelmannovou, bude přece většina jich i pro blízké přátely autorovy novinkou, a tím více tedy pro čtenáře vzdálenější. Svoje „historické a politické studie“ uveřejňoval totiž spisovatel po delší řadu let nejen v nejrůznějších časopisech, nýbrž pojednával v nich i o nejrůznějších otázkách z oboru státního a správního práva rakouského v 19. století, zabíhaje leckdy i na území vzdálenější. Skoro všechny stati mají ráz příležitostný. Podnět k nim dán byl často tím, že o jistém předmětu vyšel časopisecký článek nebo kniha, a autor chtěl cizí práci kritisovati nebo poznámky své o ní podati. Jen menšina statí vyšla z vlastní iniciativy autorovy. Spisovatel cítil potřebu vysloviti se o aktuálních otázkách politického života rakouského, pro něž choval vždy veliký zájem a porozumění. Dokázal to na př. známou svou prací *Studien zum österreichischen Verfassungsrechte*.

Články seskupeny jsou v knize Hugelmannově do tří oddílů. V prvním umístěny byly stati „historické“, ve druhém články z oboru státního práva a ve třetím šest různých životopisů. Oddílu prvému náleží název *Historisches* jen v nepřesném slova smyslu. Články tu uveřejněné nespádají vlastně do „historie“, jak se slovo to obyčejně pojímá. Zabývají se až na jeden vesměs věcmi spadajícími do 19. století, některé z nich dokonce nedávnými událostmi ze druhé polovice 19. věku. Pouze jediný článek, prvý, *Die Zurückbringung der Stephanskrona nach Ungarn (1790) und ihre weiteren Schicksale*, jde nazpět přes hranice 19. stol., avšak částečně týká se zase stol. 19.

Oddíl první obsahuje 11 článků. V prvním líčí se stručně, jak uherská koruna sv. Štěpána, odvezená Josefem II. do Vídně, v posledních dnech